

Vlaamse
Regering

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als archeologische site van de middenneolithische site De Hel in Spiere-Helkijn

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op de adviesvraag bij het college van burgemeester en schepenen van Spiere-Helkijn, ingediend op 25 juli 2016;

Overwegende dat het advies niet tijdig is meegedeeld en dus geacht wordt gunstig te zijn;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 15 september 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de middenneolithische site De Hel aantoonst;

Overwegende dat de middenneolithische site De Hel in Spiere-Helkijn archeologische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

In Spiere-Helkijn werd circa 6.000 jaren geleden een aardwerk (ofwel causewayed enclosure) uit de middenneolithische Michelsbergcultuur aangelegd. Er zijn momenteel slechts drie middenneolithische aardwerken gekend in Vlaanderen, wat deze zeer zeldzaam maakt. Spiere De Hel is bovendien het enige in de westelijke helft van Vlaanderen, en daarmee uniek voor de regio. Het is bovendien de enige op een relatief lage zandleemrug, terwijl de andere aardwerken zich op hogere tertiaire getuigenheuvels bevinden.

Spiere De Hel is tevens het meest uitgebreid onderzochte Michelsberg aardwerk in Vlaanderen. Naast uitgebreide collecties van oppervlaktevondsten, leverden opgravingen er, naast uitgebreide data over de wal-grachtstructuur, zeer veel archeologische voorwerpen op. Delen van de site werden tevens door middel van geofysische methoden onderzocht. Uitgebreide studies leidden in het verleden tot een reeks wetenschappelijke publicaties, en vormen daarmee een unieke basis voor toekomstig onderzoek.

Sporen en vondsten vertonen op de rug een relatief goede bewaringstoestand. Enkel in het zuidzuidwesten werd de site verstoord door bebouwing. Daarnaast heeft erosie op de flanken van de rug het oppervlak aangetast.

De grachtstructuren en palissadesporen van het aardwerk zijn goed bewaard gebleven in de bodem, samen met grote hoeveelheden keramiek en lithisch vondstmateriaal. De aanleg van dergelijke structuren betekende een grote investering voor deze vroege landbouwgemeenschappen en namen ongetwijfeld een belangrijke plaats in hun leefwereld.

in. Tot ver buiten het aardwerk zijn tevens neolithische sporen en grote aantallen oppervlaktevondsten op de vindplaats aanwezig, wat op een goede bewaringstoestand wijst en zeldzame onderzoeksmogelijkheden biedt. Deze site vormt een uiterst waardevolle bron van informatie rond vele aspecten van het leven en handelen van de mens uit deze periode,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als archeologische site:

de middenneolithische site De Hel in Spiere-Helkijn, bekend ten kadaster Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 621, 622, 623H, 623M, 623P, 623R; Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 49B, 54C, 58B, 58C, 59, 62A, 63A, 64, 67A, 68A, 69A, 70B, 71C, 71D2, 71E, 71G2, 71H, 71H2, 71K2, 71L, 71L2, 71M2, 71N, 71R, 71V, 71W, 71X, 71Y, 72C, 72G, 73B, 73C, 74F, 75G, 75K, 76D, 77F, 78L, 82M, 82N, 82R, 103K, 104E, 104F, 104G, 104H, 105N, 105P, 106A, 108, 109, 110A, 111C, 113B, 114M, 114N, 114P, 114R, 116F, 116H, 117X, 118F, 119G, 122L, 122M, 123E, 126H, 126K, 126M, 127T, 128K (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. De middenneolithische site De Hel heeft een archeologische waarde, in de vorm van een goede bewaring in de bodem van een rijke en uitgestrekte middenneolithische site met een Michelsberg aardwerk. Deze site vormt een uiterst waardevolle bron van informatie rond vele aspecten van het leven en handelen van de mens uit deze periode. Daarnaast zijn er ook vondsten uit de ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd bekend.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

- 1° artefacten uit het neolithicum;
- 2° sporen, structuren en artefacten afkomstig van een neolithisch aardwerk (ofwel *causewayed enclosure*);
- 3° neolithische sporen, structuren en artefacten afkomstig van binnen of buiten de walgracht structuur van het neolithische aardwerk;
- 4° sporen, structuren en artefacten afkomstig uit de ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd.

Art.3. Voor de beschermde archeologische site gelden de volgende beheersdoelstellingen:

In het kader van de beheersdoelstellingen, de bijzonder voorschriften en de toelatingsplichtige handelingen wordt de site opgesplitst in twee zones (zie plan in bijlage).

Zone A omvat de delen van de vindplaats die weinig zijn versnipperd door bebouwing. De site is hier in grote aaneengesloten gehelen bewaard. Ook zeer kleine oppervlaktes kunnen hier bij eventueel preventief archeologisch onderzoek resultaten opleveren die in de toekomst ingepast kunnen worden in een betekenisvolle context en een groter geheel.

Zone A omvat de volgende percelen:

Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 621, 622, 623H, 623M, 623P, 623R (deel);

Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 49B, 54C, 58B, 58C, 59, 62A, 63A, 64, 67A, 68A, 69A, 70B, 71D2 (deel), 71G2, 71M2, 71N, 71R (deel), 71V (deel), 71W

(deel), 71X (deel), 71Y, 72C, 104G, 104H, 106A, 108, 109, 110A, 111C, 113B, 114M, 114N, 114P, 114R, 105N (deel), 116F (deel), 116H, 117X (deel), 118F (deel), 119G, 122L, 122M, 123E, 126H, 126K (deel), 126M, 127T, 128K (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

Zone B omvat de delen van de vindplaats die meer versnipperd zijn door bebouwing, of waar de bodem door de bouw van noemenswaardige gebouwen mogelijk verstoord werd. Goed bewaarde delen van de site worden in deze zone doorsneden en/of van elkaar gescheiden door verstoorde oppervlaktes. Daarom kunnen resultaten van eventueel preventief archeologisch onderzoek van zeer kleine oppervlaktes hier in de toekomst moeilijker ingepast worden in een betekenisvolle context en een groter geheel.

Zone B omvat de volgende percelen:

Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 623R (deel);

Spiere-Helkijn, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 71C, 71D2 (deel), 71E, 71H, 71H2, 71K2, 71L, 71L2, 71M2, 71R (deel), 71V (deel), 71W (deel), 71X (deel), 72G, 73B, 73C, 74F, 75G, 75K, 76D, 77F, 78L, 82M, 82N, 82R, 103K, 104E, 104F, 105N (deel), 105P, 116F (deel), 117X (deel), 118F (deel), 126K (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De bescherming van de middenneolithische site De Hel als archeologische site beoogt een behoud in situ. Middenneolithische aardwerken zijn zeldzaam in Vlaanderen, en het aardwerk in Spiere vertoont unieke kenmerken. De vindplaats heeft dan ook een belangrijke archeologische en wetenschappelijke waarde. Omwille van deze bijzondere informatiewaarde is het noodzakelijk dit bodemarchief, dat meestal onzichtbaar is en dus ook kwetsbaar, te beschermen. Zo kan de in de bodem opgeslagen informatie bewaard worden voor toekomstige generaties. Om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de archeologische resten niet achteruitgaat, moeten deze niet alleen op hun plaats blijven, maar mogen hun bewaarcondities ook niet verslechteren.

De belangrijkste waarde van archeologische sites, hun kennispotentieel, wordt zonder uitzondering gereduceerd bij een omzetting naar een *ex situ*-archief. *In situ*-bewaring is dan ook de enige manier om het kennispotentieel van sites op lange termijn te vrijwaren. De opmaak van een beheersplan kan hierbij een belangrijk houvast vormen en wordt dan ook aanbevolen.

Indien ingrepen toch niet vermeden kunnen worden, moet het kennispotentieel van de archeologisch beschermde site omgezet worden naar kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek. Aangezien opgraven het vernietigen van alle in de bodem opgeslagen informatie betekent, is een hoge kwaliteit van eventueel preventief onderzoek van zeer groot belang, bij uitstek bij beschermde sites. Doorgedreven verwerking en publicatie zijn noodzakelijk om *ex situ* het kennispotentieel van de *in situ*-bewaring zo goed mogelijk te benaderen, en zijn dus eveneens essentieel. Bij eventueel preventief archeologisch onderzoek moet dan ook getracht worden de nieuw verworven kennis maximaal in te passen in het geheel van de reeds aanwezige kennis over de middenneolithische site De Hel, haar omgeving, en het neolithicum in Vlaanderen en daarbuiten.

Binnen de beschermde zone moet het streefdoel zijn om in het kader van noodzakelijke ontwikkelingen de ingrepen in de bodem tot een absoluut minimum te beperken. Booronderzoek in de vindplaats toonde aan dat de ploeglaag er grotendeels tot een diepte van 30 à 35 cm voorkomt. De belangrijkste bedreiging waaraan dit bodemarchief is blootgesteld zijn ingrepen in de bodem tot onder deze ploeglaag, dus dieper dan 30 cm. Aangezien archeologische sporen zich dicht onder de bouwvoor kunnen bevinden, wordt in het algemeen aanbevolen alle werkzaamheden, waarbij de bodem dieper dan 30 cm wordt verstoord, te vermijden. Naast graafwerkzaamheden in functie van bijvoorbeeld constructies, egalisatie of de aanleg van ondergrondse leidingen, houdt dit ook landbouwactiviteiten in zoals diepploegen, diepwoelen en diepspitten.

Natuurlijke erosie vormt een latente bedreiging voor de site op de hellingen van de vindplaats. Daarnaast worden degradatieprocessen in de bodem en daarmee de zichtbaarheid van de archeologische sporen, die op dit moment reeds relatief moeilijk leesbaar zijn, versneld door bemesting. Daarom worden alle erosiebestrijdende maatregelen en beperking van bemesting aangemoedigd.

Wat betreft metaaldetectie, geldt voor elke beschermde archeologische site Deel 5, Hoofdstuk 33, paragraaf 1 van de Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren: *'De erkende metaaldetectorist spoort geen vondsten op in beschermde archeologische sites. Voordat hij op het terrein gaat detecteren, verifieert hij dat gegeven in het register van beschermingen op de website van Onroerend Erfgoed.'* Uitzondering kan echter gemaakt worden voor metaaldetectie in het kader van monitoring van de vindplaats in functie van de bescherming als archeologische site.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van de beschermde archeologische site zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan de beschermde archeologische site moet een toelating worden aangevraagd:

§1. Voor de (delen van) percelen opgenomen in deelzone A (zie Art. 3 en plan in bijlage):

- 1° elke aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft, met uitzondering van cultuurgewassen, onder meer voor de landbouw, en tuinbeplanting;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 4° het wijzigen van het microreliëf;
- 5° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 6° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 7° het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
- 8° het scheuren van permanent grasland;
- 9° het diepploegen, diepwoelen en diepspitten (namelijk het scheuren van de ploegzool zonder dat bodem naar boven wordt gebracht en omgeploegd) van akkerland met andere woorden grondbewerking dieper dan 30 cm;
- 10° wijzigingen van de grondwatertafel;
- 11° zones voor grondverbetering of opslag van aarde en tijdelijke werfinrichtingen;
- 12° activiteiten die een compactatie of wijziging van de bodemtextuur tot gevolg kunnen hebben;
- 13° het gebruik van een metaaldetector met het oog op het opsporen van archeologische vondsten met een metalen component en archeologische sites.

§2. Voor de (delen van) percelen opgenomen in deelzone B (zie Art. 3 en plan in bijlage):

- 1° elke aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem, groter dan 20 m²;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft, met uitzondering van cultuurgewassen, onder meer voor de landbouw, en tuinbeplanting;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies, met een oppervlakte groter dan 20m²;

- 4° graafwerken in het kader van werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning vereist is;
- 5° het wijzigen van het microreliëf, over een oppervlakte groter dan 20 m²;
- 6° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden, over een oppervlakte groter dan 20 m²;
- 7° het scheuren van permanent grasland;
- 8° het diepploegen, diepwoelen en diepspitten (namelijk het scheuren van de ploegzool zonder dat bodem naar boven wordt gebracht en omgeploegd) van akkerland met andere woorden grondbewerking van dieper dan 30 cm;
- 9° wijzigingen van de grondwatertafel;
- 10° zones voor grondverbetering of opslag van aarde en tijdelijke werfinrichtingen, groter dan 20 m²;
- 11° activiteiten die een compactatie of wijziging van de bodemtextuur over een oppervlakte van meer dan 20 m² tot gevolg kunnen hebben;
- 12° het gebruik van een metaaldetector met het oog op het opsporen van archeologische vondsten met een metalen component en archeologische sites.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **21 OKT. 2016**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS